

*Хомутенко В. П., к. е. н., доцент ОІФ УДУФМТ
Волкова О. Г., к. е. н., ст. викладач ОІФ УДУФМТ*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ

Проаналізовано складові фінансового механізму системи кредитної кооперації і особливості їх застосування у забезпеченні фінансової стійкості кредитних спілок. Визначено ієрархічність інституційних елементів системи кредитної кооперації за їх фінансово функціональним призначенням і механізми підтримки фінансової діяльності кредитних спілок.

Проведен анализ элементов финансового механизма системы кредитной кооперации союзов и особенности их применения в обеспечении финансовой стойкости этих учреждений. Определена иерархичность элементов системы кредитной кооперации по их финансово функциональному назначению и механизмы поддержки финансовой деятельности кредитных союзов.

In the article the constituents of financial mechanism of credit unions and feature of their application are analysed in providing of financial firmness of these establishments. The hierarchicalness of institutional elements of the system of credit co-operation after their financial functional setting and mechanisms of support of financial activity of credit cooperative stores is certain.

В умовах фінансової кризи особливого значення набувають фінансові установи із соціальною складовою, які здатні захистити від знецінення заощадження населення, забезпечити доступними фінансовими послугами громадян і мале підприємництво. Саме цими ознаками відзначаються установи кредитної кооперації, які в Україні діють в такій організаційно-правовій формі, як кредитні спілки.

Сьогодні для кредитних спілок України гострим постало питання забезпечення їх фінансової стабільності, спроможності виконувати власні зобов'язання. Про загострення проблеми платоспроможності спілок в умовах фінансової кризи 2008–2009 рр. свідчить статистика порушених судових справ про банкрутство кредитних спілок. Так, за весь період розвитку національної системи кредитної кооперації (з 1992 р.) було подано до господарських судів 62 позови щодо порушення справ про банкрутства спілок, з яких 37 % припадає саме на 2009 р.

Вирішення зазначеної проблеми безпосередньо пов'язане з питанням ефективного використання фінансового механізму кредитних спілок. Дослідження специфічного фінансового механізму спілок обумовлюється особливостями організації фінансової діяльності кредитних спілок України, пов'язані з кооперативною та неприбутковою природою спілок та специфічними формами фінансової підтримки цих установ як на макро-, так і на мікрорівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить що об'єктом дослідження сучасних вітчизняних теоретиків кредитної кооперації є окремі аспекти фінансової стабільності кредитних спілок та визначення окремих напрямів їх фінансової підтримки. Зокрема, дослідженню питання забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок, оцінки ризиків їх діяльності присвячено наукові праці В. Гриценко [1], С. Власюка [2], Н. Дехтяра [3]. Аналіз неприбуткової природи спілок висвітлюється у роботах Д. Деми [4], А. Пожар [5], А. Пантелеймоненка [6]. Окремі питання діяльності кредитних спілок (роль у кредитуванні населення, розробка методики аналізу активів спілок, організація моніторингу) висвітлюються у роботах О. Мешко [7], А. Пруднікова [8], І. Мазур [9] та ін. Фінансова криза 2008–2009 рр. обумовила появу нових наукових досліджень з питань діяльності кредитних спілок як професійних учасників фінансового ринку в умовах фінансової кризи, а також перспектив їх подальшого існування в Україні: наукові дослідження Гончаренко В. [10], Дука А. [11], Партига Г. [12], В. Пластуна [13].

Щодо окресленої теми дослідження слід зазначити, що в працях учених-економістів поняття та складові фінансового механізму системи кредитної кооперації взагалі не вживається. Науковцями розглядається фінансовий механізм на рівні діяльності кредитної спілки [3] та загальне поняття механізму функціонування кредитної кооперації, як сукупності двох систем, – системи матеріального стимулювання кооперативної діяльності та системи правління, які діють як єдине ціле [14, с. 24; 15, с. 77]. Крім того, у дослідженнях, що проводились, увага зосереджується лише на окремих елементах функціонування кредитних спілок. Праці дослідників з обраної проблематики не базуються на комплексному підході аналізу фінансового механізму системи кредитної кооперації, недостатньо систематизовано фінансові методи та інструменти функціонування кредитних спілок. З цих міркувань потребує, на наш погляд, подальшого дослідження загальновідоме поняття фінансового механізму на рівні системи кредитної кооперації та системне структурування його елементів з визначенням їх особливих рис.

Метою статті є аналіз особливостей фінансового механізму системи кредитних спілок, від ефективності дії якого залежить рівень фінансового забезпечення кредитних спілок та їх економічний і соціальний розвиток.

Класичним визначенням поняття фінансового механізму в теорії фінансів є визначення його як сукупності видів, форм та методів фінансових відносин, пов'язаних із створенням і використанням фондів фінансових ресурсів [16, с. 28]. У зв'язку з відсутністю визначення складу фінансового механізму системи кредитної кооперації, звернемося до визначення складу фінансово-кредитного механізму системи споживчої кооперації, наданого О.І. Гриценко [17, с. 18]. Зокрема, вченим визначено, що фінансово-кредитний механізм системи споживчої кооперації базується на двох фінансових методах: фінансово-кредитне забезпечення та фінансово-кредитне регулювання. При цьому, фінансово-кредитне забезпечення здійснюється шляхом самофінансування, кредитування та цільового фінансування через комерційний банк, страхову компанію та фінанси підприємств споживчої кооперації. Фінансово-кредитне регулювання здійснюється шляхом управління фінансово-кредитними ресурсами апаратом управління фінансами на правових засадах та на підставі принципів організації фінансів підприємства: самостійність, відповідальність, самоокупність, фінансове планування, створення резервних фондів, фінансова дисципліна, наявність власних та залучених коштів [17, с. 18].

Розглядаючи склад фінансового механізму системи кредитної кооперації, доцільно виділити, поряд з фінансовим забезпеченням та фінансовим регулюванням, такі його окремі методи, як фінансове планування, фінансове управління, фінансовий контроль. Крім того, зазначимо, що забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації здійснюється за допомогою цілої групи фінансових інструментів: фінансові нормативи, ліміти та резерви, відрахування та членські внески, бюджетування, страхування вкладів, фінансові важелі (стимули та санкції). Зокрема, за допомогою фінансових нормативів, бюджетування здійснюється аналіз поточної та планування майбутньої діяльності кредитних кооперативів щодо необхідних обсягів фондів фінансових ресурсів, визначення конкретних джерел їх формування та пріоритетних напрямів використання.

Це надає можливість не тільки визначити стан фінансового забезпечення кредитних кооперативів, а й виявити тенденції у їх діяльності. За допомогою лімітів, резервів та відрахувань формуються резервні фонди грошових коштів як на рівні системи кредитної кооперації (централізовані фонди ліквідності, гарантійний фонд), так і на рівні кожного кредитного кооперативу (резервний фонд, резерв забезпечення покриття втрат від неповернених позичок) для підтримки платоспроможності та ліквідності кредитних кооперативів (табл. 1).

Таблиця 1. Дотримання кредитними спілками України основних фінансових нормативів у період 01.01.2005 – 01.12.2010 рр.

Назва нормативу	Відсоток кредитних спілок, які дотримуються нормативів							
	01.01.2005 р.	01.01.2006 р.	01.01.2007 р.	01.07.2007 р.	01.07.2008 р.	01.11.2008 р.	01.12.2009 р.	01.12.2010 р.
Достатність капіталу	83,5	87,3	91,7	92,9	93	92,6	92,1	90,0
Коефіцієнт платоспроможності	87,7	92,9	95,3	94,3	79,9	83,4	83,8	75,5
Резервний капітал до активів	27,1	19,7	19	20,5	21,4	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
Співвідношення кредитів членам кредитної спілки до активів, збільшених на резерв забезпечення втрат від неповернених позичок	Дані відсутні	Дані відсутні	86,1	88,9	88,6	77,5	74,2	70,2
Сума прострочених, неповернених, безнадійних та пролонгованих кредитів до суми регулятивного капіталу (власних коштів) за винятком капіталу, сформованого за рахунок додаткових пайових внесків	74,3	80,3	82,4	81,2	80,6	80,3	78	73,5
Сума прострочених, неповернених, безнадійних та пролонгованих кредитів, не перекрита сформованим резервом забезпечення покриття втрат від неповернених позичок	77	84,5	86,5	84,2	84,3	92,7	92,4	91,5
Сума зобов'язань, на які нараховують проценти до суми продуктивних активів	87,2	89,7	94,6	94,6	93,6	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
Норматив прибутковості	64	72,6	78,4	78,9	79	75,3	72,9	71,0
Норматив миттєвої ліквідності	97,2	97,2	91,1	98,9	98,8	98,9	98,7	96,0
Норматив короткострокової ліквідності	82,5	85,3	86,2	87,1	89,8	90,5	90,8	87,6

Примітка. Таблицю складено за матеріалами [18, 19].

Виявлення погіршення якості активів кредитних спілок пояснює тенденцію зменшення кількості кредитних спілок, які виконують коефіцієнт платоспроможності (співвідношення власного капіталу до активів, зважених за ступенем ризику). Справедливим цей висновок є й щодо нормативу співвідношення проблемних кредитів до регулятивного капіталу, співвідношення кредитів до активів, збільшених на резерв забезпечення втрат від неповернених позичок.

Проблеми якості кредитного портфеля кредитних спілок свідчать про необхідність проведення політики збільшення капіталізації системи кредитної кооперації. Природна специфіка кредитних спілок позначається й на формуванні специфічних способів збільшення їх капітальної бази, зокрема за рахунок членських внесків. Членські внески – основний фінансовий ресурс кредитних спілок, оскільки за їх рахунок формується не тільки кредитні ресурси, а й капітал спілок.

Розглядаючи капітал кредитної спілки слід зазначити про поступове відновлення позитивної динаміки його зростання після фінансової кризи 2008–2009 рр., що свідчить про існування зацікавленості членів у фінансовій підтримці спілок (табл. 2).

Таблиця 2. Капітал кредитних спілок України у період 2004 – 9 місяців 2011 р.

Назва показника	9 міс. 2006 р.	9 міс. 2007 р.	9 міс. 2008 р.	9 міс. 2009 р.	9 міс. 2010 р.	9 міс. 2011 р.
Капітал	1038,8	1552,0	1718,1	1036,3	673,4	958,8
Темпи зростання до попереднього періоду, %	-	149,4	110,7	60,3	65,0	142,4

Примітка. Таблицю розраховано за даними [18].

Внески членів кредитного кооперативу вирізняють за обов'язковістю їх внесення, нарахуванням процентів, зворотністю та цільовим використанням, що впливає на динаміку їх залучення (табл. 3)

Таблиця 3. Динаміка членських внесків у структурі капіталу кредитних спілок України у період 2004 – 9 місяців 2011 рр.

Назва показника	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	9 міс. 2011 р.
Капітал	100	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі:								
Обов'язкові пайові внески, %	10,9	2,3	2,0	1,7	1,8	2,0	2,0	2,1
Додаткові пайові внески з добровільною сплатою, %	64,9	77,9	76,2	69,3	68,0	56,7	55,0	54,0
Додаткові пайові внески з обов'язковою сплатою, %	0	0	0	0,1	0,5	0,4	0,8	1,0
Цільові внески на добровільній основі, %	7,3	7,6	6,6	8,9	4,7	6,0	5,2	5,0
Обов'язкові цільові внески в додатковий капітал, %	0	0	0	0,06	0,1	0,02	0,1	0,1
Благодійні внески, %	2,2	0,9	0,7	0,6	0,7	1,0	0,9	0,9
Вступні внески, %	5,3	2,6	2,4	2,2	1,9	2,8	3,0	2,9
Капітал за рахунок інших джерел, %	9,4	8,7	12,1	17,14	22,3	31,08	33,0	34,0

Примітка. Таблицю розраховано за даними [18].

Аналіз наведених даних у табл. 3 свідчить про те, що найбільш питому вагу у капіталі кредитних спілок займають пайові внески (обов'язкові та додаткові), а благодійні та вступні внески займають найменшу складову капіталу кредитних спілок. Крім того, обов'язкові пайові внески займають значно меншу вагу порівняно з пайовими внесками на добровільній основі. Аналогічна ситуація з обов'язковими цільовими внесками в додатковий капітал, питома вага яких у капіталі кредитних спілок, порівняно з цільовими внесками на добровільній основі, становить досить незначну частку. Враховуючи платний характер залучення пайових внесків і безоплатність цільових, а також добровільний характер сплати останніх, слід зазначити, що існують та добровільність залишаються головними факторами впливу на обсяги формування капіталу за рахунок того чи іншого виду внеску. Справедливою ця теза є по відношенню

ню до тенденції зменшення питомої ваги у капіталі кредитних спілок вступних внесків, що обумовлюється специфічністю цих внесків: незворотній, безоплатний характер та обов'язковість при вступі до кредитної спілки.

Членські внески породжують специфічні фінансові відносини між кредитними кооперативами та їх членами. Цілком слушною, на наш погляд, є для кредитних кооперативів теза О.І. Гриценко відносно членських внесків споживчих товариств: «вони пов'язані з кооперуванням населення; матеріальним і економічним стимулюванням подальшого нагромадження пайового капіталу; матеріальною відповідальністю за зобов'язаннями споживчого товариства; матеріальним стимулюванням членів споживчого товариства тощо» [17, с. 17]. Додамо до цього ще й породження членськими внесками солідарної відповідальності членів за фінансовий стан кредитного кооперативу та кінцевий фінансовий результат його діяльності [20, с. 262]. За таких умов, слід визнати доцільним визначити вектор спрямування фінансової політики спілок на збільшення розміру обов'язкових членських внесків та матеріальне заохочення залучення членських внесків на добровільній основі.

Страховання вкладів – це специфічний фінансовий інструмент, завдяки якому кредитні кооперативи мають важіль підвищення рівня довіри до себе з боку своїх вкладників. Як наслідок, кредитним кооперативам довіряють вклади на довготривалій термін, завдяки чому збільшуються обсяги їх залучення та можливість здійснення довгострокового інвестування. Крім того, завдяки існуванню механізмів гарантування вкладів забезпечується стабільність всієї системи кредитної кооперації, і, як наслідок, забезпечення соціальної стабільності суспільства у випадку банкруства кредитних кооперативів.

З 2004 року в системі національних кредитних спілок України розглядаються два варіанти створення системи гарантування вкладів:

- накопичувальна система, за рахунок відрахувань самих кредитних спілок;
- страхування депозитів на обов'язковій основі професійними страховиками.

Сьогодні впровадження обох варіантів є проблемою для системи кредитної кооперації. Щодо першого варіанту, то для створення Фонду з розмірами, необхідними для можливих гарантованих витрат, потрібен час (за підрахуваннями спеціалістів – 5–8 років). Щодо страхування страховими компаніями вкладів на депозитні рахунки, то, по-перше, немає гарантій стосовно виплат страхових відшкодувань, по-друге, потрібне супроводження та оцінка страховими компаніями ризиків депозитної діяльності кредитних спілок.

Серед переліку фінансових інструментів обійдені увагою податки, оскільки діяльність кредитних кооперативів є неприбутковою. Кредитні кооперативи не є благодійними установами і у процесі своєї діяльності отримують дохід. Разом з тим, характер цього доходу відрізняється від доходу комерційного підприємства. Він є лише заощаджена членами товариства частина витрат останніх [11, с. 80]. Кредитні спілки не мають на меті отримання прибутку, вони діють в інтересах своїх членів, які одночасно є власниками і користувачами послуг (клієнтами) і мають можливість отримувати фінансові послуги на більш вигідних умовах, ніж ті, що пропонуються на фінансовому ринку [3].

Розглянуті нами особливості фінансових інструментів залучення фінансових ресурсів кредитних спілок позначаються на методах фінансового механізму системи кредитної кооперації, серед яких виділимо фінансове планування, фінансове управління, фінансове регулювання, фінансове забезпечення та фінансовий контроль (табл. 4).

Узагальнюючи характеристики вказаних у табл. 4 фінансових методів, можна зазначити, що їх особливості проявляються у формуванні та використанні кредитними спілками фондів фінансових ресурсів, фінансуванні власних витрат, інвестуванні тимчасово вільних коштів.

Ефективне використання вказаних у таблиці 4 фінансових методів забезпечує своєчасність створення та використання фондів фінансових ресурсів у максимально можливому обсязі, наслідком чого є забезпечення фінансової стійкості системи кредитної кооперації, стає фінансове функціонування та зростання інститутів системи.

Важливою складовою фінансового механізму системи кредитних спілок виступає організаційна структура, яка безпосередньо реалізовує фінансові методи за допомогою фінансових інструментів та правове забезпечення. Організаційна структура – це інституційні елементи системи кредитної кооперації, які визначені Концепцією розвитку системи кредитної кооперації, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.06.2006 року № 321: кредитні спілки, об'єднанні кредитні спілки, кооперативні банки, ліги (асоціації), установи сервісної інфраструктури (табл. 5).

З таблиці 5 видно, що на першому рівні знаходяться кредитні спілки – центральна ланка системи кредитної кооперації, на базі якої реалізується місія кредитної кооперація – фінансове посередництво та кредитування на взаємних засадах, на другому рівні – об'єднані кредитні спілки та кооперативні банки, основним призначенням яких є фінансове забезпечення кредитних спілок, на третьому рівні знаходиться центральний кооперативний банк, який забезпечує зовнішній зв'язок кредитних кооперативів нижчого рівня з фінансовим ринком та підтримує їх ліквідність.

Таблиця 4. Особливості методів фінансового механізму системи кредитної кооперації

Вид фінансового методу	Зміст фінансового методу	Особливість фінансового методу
Фінансове планування	- визначення потенційно необхідного кредитному кооперативу обсягу фінансових ресурсів; - визначення виду джерела фінансових ресурсів з переліку можливих та доступних; - визначення обсягів здійснення активних операцій з переліку можливих; - визначення вартості фінансових послуг	Розробка фінансового плану (бюджету) з дотриманням умов щодо забезпечення фінансової стійкості кредитних кооперативів та доступності для населення до їх фінансових послуг із урахуванням як встановлених законодавством фінансових нормативів, так і наявного попиту та пропозицій на фінансові ресурси кредитних кооперативів
Фінансове управління	- формування та використання фондів фінансових ресурсів; - визначення напрямів фінансових потоків згідно з цілями кредитної кооперації	Необхідність дотримання збалансованості інтересів позичальників та вкладників: установлення доступних розмірів процентних ставок за кредитами та ринково вигідних – за вкладками
Фінансове регулювання	- підтримання фінансової стійкості; - виплата страхових платежів вкладникам	- необхідність дотримання фінансових нормативів поряд із урахуванням забезпечення доступності та привабливості фінансових послуг для членів кредитних кооперативів (вкладників та позичальників); - забезпечення оптимального співвідношення в структурі пасивів та активів кредитних кооперативів
Фінансове забезпечення	- отримання найбільшої вигоди членами від фінансової діяльності кредитного кооперативу шляхом зменшення витрат або збільшення доходу; - створення механізмів фінансового оздоровлення кредитних кооперативів та гарантійних виплат по вкладах	- основним фінансовим ресурсом кредитних кооперативів, джерелом формування їх резервів є членські внески; - самофінансування та кредитування є ядром фінансового забезпечення, оскільки кредитні кооперативи функціонують на засадах взаємного кредиту: акумуляція грошових коштів своїх членів та перерозподіл між ними цих коштів через кредитування, а також перерозподіл мобілізованих коштів між самими кредитними кооперативами різного рівня через кредитування
Фінансовий контроль	Забезпечення дотримання кредитними кооперативами фінансових нормативів, правил здійснення фінансової діяльності, використання фінансових ресурсів виключно в інтересах членів кредитних кооперативів	- контроль здійснюється самими членами кредитних кооперативів, які є споживачами фінансових послуг останніх; - здійснення фінансового контролю громадською організацією у вигляді об'єднання (асоціації, ліги) кредитних кооперативів; - здійснення контролю державним регулятором за дотриманням кредитними кооперативами встановлених пруденційних нормативів; - наявність обов'язкового незалежного аудиту

Примітка. Таблицю складено за особистою розробкою авторів.

Отже, кожен наступний рівень кредитного кооперативу не дублює функції нижчого рівня, а доповнює та підтримує його фінансову діяльність шляхом фінансового забезпечення.

Підтримання фінансової платоспроможності та ліквідності кредитних кооперативів можливе також через централізовані фінансові резервні фонди, які формуються установою стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних кооперативів. Слід зазначити, що фінансова криза 2008–2009 рр. викрила низку проблем розвитку національної системи кредитної кооперації, що обумовило необхідність запровадження комплексних заходів, спрямованих на забезпечення захисту прав членів спілок, прозорість та гласність діяльності цих установ,

До одного із заходів слід віднести концептуальний перегляд подальшого системного розвитку кредитної кооперації в Україні, який викладено у проекті Концепції розвитку системи кредитної кооперації України, оприлюдненого 26.04.2010 р. на офіційному сайті Держфінпослуг [18]. Зокрема, проектом Концепції передбачено замість трьохрівневої системи (згідно затвердженої Концепцією від 07.06.2006 р. № 321) дворівнева система кредитної кооперації: перший рівень – кредитні спілки, другий рівень – об'єднані кредитні спілки та спеціалізована установа другого рівня або центральний кооперативний банк

Підтримання фінансової діяльності кредитних кооперативів передбачає не тільки безпосереднє забезпечення їх фінансовими ресурсами, а й опосередковане фінансове підтримання шляхом створення сприятливих умов для функціонування кредитних кооперативів через надання навчальних, методичних, консалтингових, аудиторських, інформаційних, інвестицій-

них, страхових послуг тощо організаційними формами, відмінними від кооперативних, але які знаходяться під їх контролем і вписуються в систему кредитної кооперації. До таких організаційних форм належать третейські суди, кредитні бюро, навчальні центри, аудиторські, консалтингові, страхові, колекторські компанії і інші, що складають сервісну інфраструктуру системи кредитної кооперації, а також асоціації, ліги кредитних спілок – організаційна інфраструктура. Крім того, за допомогою сервісних установ, зокрема інвестиційних, іпотечних компаній, кредитні кооперативи отримують додаткові джерела формування фінансових ресурсів, здійснюється диверсифікація їх операцій.

Склад фінансового механізму системи кредитної кооперації наведено на рис. 1.

Таблиця 5. Ієрархічність інституційних елементів системи кредитної кооперації за фінансовим функціональним призначенням

Рівень системи кредитної кооперації	Елементи системи кредитної кооперації	Фінансові функції
1 рівень	Кредитні спілки	1. Мобілізація коштів своїх членів. 2. Кредитування своїх членів (пряме чи опосередковане).
2 рівень	Об'єднані кредитні спілки Кооперативні банки	1. Мобілізація вільних ресурсів кредитних спілок. 2. Кредитування кредитних спілок перерозподіл фінансових ресурсів між кредитними спілками в межах регіону.
3 рівень	Центральний кооперативний банк	1. Регулювання грошового обороту кредитних кооперативів. 2. Перерозподіл грошових коштів між кредитними кооперативами. 3. Створення централізованих грошових фондів. 4. Емітування власних боргових інструментів. 5. Залучення додаткових фінансових ресурсів на державному та міжнародному ринках.
Організаційна інфраструктура		1. Сприяння фінансової діяльності кредитних спілок, об'єднаних кредитних спілок та кооперативних банків (розробка єдиних правил та стандартів здійснення фінансової діяльності тощо). 2. Здійснення пруденційного нагляду та фінансового контролю (всеукраїнські асоціації).
Сервісна інфраструктура		1. Сприяння фінансової діяльності кредитних спілок, об'єднаних кредитних спілок та кооперативних банків (навчання, інформаційне забезпечення, третейські суди, кредитні бюро тощо). 2. Послуги з управління ліквідністю. 3. Послуги з інвестиційної діяльності.
Установа стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних кооперативів та гарантування вкладів		1. Створення централізованих фондів ліквідності. 2. Підтримання ліквідності кредитних кооперативів шляхом надання фінансової допомоги. 3. Здійснення функцій останнього кредитора. 4. Виплата страхових виплат вкладникам.

Примітка. Таблицю складено за особистою розробкою авторів.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. На підставі викладеного, на нашу думку, фінансовий механізм системи кредитної кооперації можна визначити як сукупність видів, форм та методів фінансових відносин по створенню та використанню фондів фінансових ресурсів інститутів системи з метою забезпечення стабільного функціонування та розвитку системи кредитної кооперації. Особливості фінансового механізму кредитних спілок проявляються у методах, важелях, інструментах фінансового механізму в процесі залучення та використання фінансових ресурсів. Зауважимо, що правильне розуміння особливостей фінансового механізму функціонування кредитної кооперації та його фінансових методів сприятиме стабільному розвитку кредитних спілок, а комплексне та послідовне впровадження всіх складових фінансового механізму у фінансовій діяльності спілок є запорукою підвищення капіталізації останніх, мінімізації ризиків їх діяльності, забезпечення збалансованості та якості активів та пасивів спілок.

Дослідження поняття та складових фінансового механізму на рівні системи кредитної кооперації дозволяють поглибити уявлення про структуру та стан її як внутрішніх, так і зовнішніх фінансових відносин. На рівні кредитних спілок фінансовий механізм має бути спрямований на підвищення капіталізації спілок, у тому числі за рахунок фінансової підтримки членів спілок. На системному рівні визначення місця та ролі кожної ланки системи кредитної кооперації у фінансовому забезпеченні кредитних спілок сприяє фінансовому зміцненню останніх.

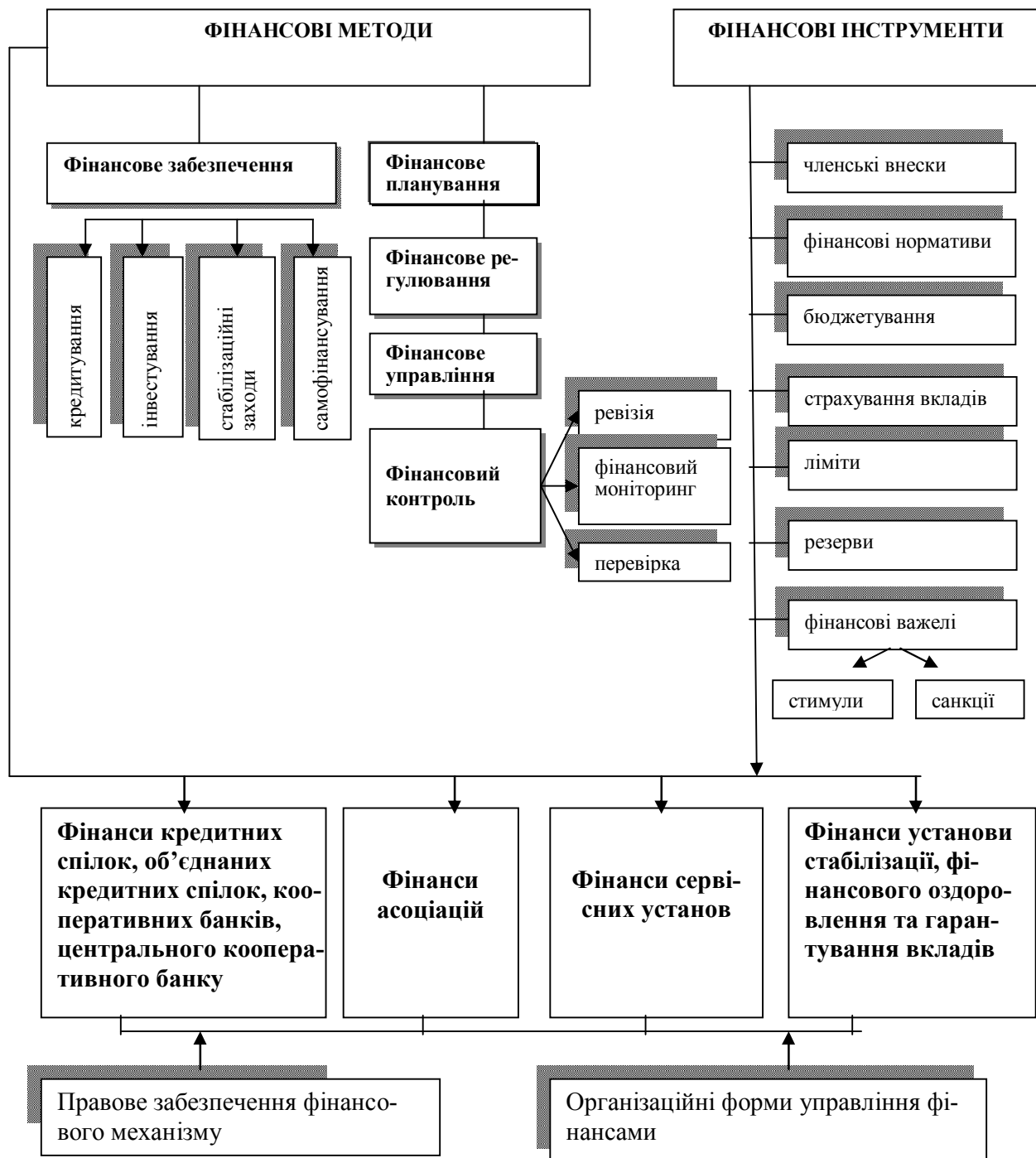

Рис. 1. Фінансовий механізм системи кредитної кооперації України.

Примітка. Складено за особистою розробкою авторів.

Література

1. Гриценко О. Забезпечення фінансової безпеки діяльності кредитних спілок / О. Гриценко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Економіко-правове забезпечення розвитку підприємництва в Україні. – 2008. – Вип. 6 (74). – С. 23–35.
2. Власюк С. Роль кредитних спілок у системі кредитних відносин / С. Власюк. Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – № 6. – 2011. – С.247–252.
3. Дехтяр Н. Технологія фінансової діяльності кредитних спілок в Україні / Н. Дехтяр // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1.

4. Дема Д. Особливості діяльності кредитних спілок як неприбуткових організацій / Д. Дема, І.Абрамова // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – №1(26). – С.28–32.
5. Пожар А.А. Економічні та організаційні особливості розвитку кредитної кооперації в Україні: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Пожар Артем Анатолійович. – Полтава, 2007. – 254 с.
6. Пантелеймоненко А.О. Неприбуткова природа кооперативних організацій // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України – 2009. – № 1(32).
7. Мешко О. Загальні аспекти розвитку кредитних спілок / О. Мешко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2009. – №39. – С. 34–43.
8. Прудніков А. Основні принципи функціонування кредитних спілок України в сучасних умовах / А. Прудніков // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С.28–31.
9. Мазур І. Особливості активізації впливу кредитних спілок на розвиток малого бізнесу України / І. Мазур, Ю. Чабан // Науково-інформаційний вісник. – 2010. – № 2. – С. 68–73.
10. Гончаренко В. Кредитні спілки в умовах фінансової кризи / В. Гончаренко, О. Климко, А. Пожар // Світ фінансів. – 2010. – № 2 (23).
11. Дука А. Реалізація захисної функції кредитних спілок в умовах подолання наслідків фінансової кризи в Україні / А. Дука // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – Випуск 107. – С.34–36.
12. Партин Г. Проблеми діяльності кредитних спілок в умовах економічної кризи в Україні / Г. Партин, І. Заяць // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – С. 232–236.
13. Пластун В.Л. Пріоритети розвитку кредитних спілок в сучасних умовах //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10. – С.131–137.
14. Горбонос Ф.В. Кооперація: Методологічні і методичні основи / Горбонос Ф. В. – Львів: Львівський державний аграрний університет, 2003. – 264 с.
15. Файн Л.Е. Отечественная кооперация: исторический опыт / Файн Л. Е. – Иваново, 1994. – 276 с.
16. Фінанси (теоретичні основи): підручник / [під керівництвом і за наук. ред. М. В. Грідчійої, В. Б. Захожая]. – 2-ге вид. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
17. Гриценко О. Фінансові взаємовідносини кредитної та споживчої кооперації / О. Гриценко. – Суми: вид-во Довкілля, 2004. – 67 с.
18. Офіційна Інтернет-сторінка Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
19. Офіційна Інтернет-сторінка Програми захисту вкладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pzv.net.ua/opencu/>